

ELORE (ISSN 1456-3010), vol. 20 – 1/2013.

Julkaisija: Suomen Kansantietouden Tutkijain Seura ry.

[http://www.elore.fi/arkisto/1_13/stranden-backa_backa.pdf]

ARTIKEL

NYCKELPIGAN SOM NYCKELSYMBOL

EN KULTURSEMIOTISK ANALYS AV SVENSKA FOLKPARTIETS PARTISYMBOL

Sofie Strandén-Backa och Andreas Backa

I den här artikeln gör vi en kultursemiotisk analys av Svenska folkpartiets i Finland (SFP) logotyp nyckelpigan. Sommaren 2012 fick partiet en ny logo där nyckelpigan återigen intar en central position efter att den under några år inte varit lika framträdande. Enligt partitidningen *Medborgarbladet* framstod det klart under arbetet med den nya logon att nyckelpigan förknippas starkt med SFP (Hagström 2011, 12). Vi frågar oss varför nyckelpigan verkar uppfattas som positiv och vad det är som gör att den kan fungera som symbol för ett politiskt parti. Med hjälp av ett kultursemiotiskt grepp vill vi studera tecknet nyckelpiga som en del av ett teckensystem i syfte att synliggöra hur betydelse skapas och hur partiet, och därmed – i vid bemärkelse – det svenska i Finland representeras (jämför Chandler 2007, 2).

Inledningsvis följer en översikt av semiotiken som teoretiskt fält, eftersom vi i analysen använder oss av begrepp från det semiotiska området, däribland tecken, denotation och konnotation. Den huvudsakliga målgruppen är en kulturvetenskaplig läsekrets och vi strävar inte efter att utveckla semiotiken som vetenskapsgren. Vi vill undvika att utgå från att tro att läsaren redan är införstådd med semiotikens begreppsapparat, och vill heller inte behandla denna som kulturvetenskapligt allmängods. Därefter ger vi en allmän översikt av nyckelpigan, samt av SFP och dess användning av nyckelpigan som partisymbol. Vi fortsätter med att analysera användningen av partisymbolen, och be-

traktar nyckelpigan som en nyckelsymbol. Avslutningsvis reflekterar vi över nyckelpigan i relation till det svenska i Finland.

TECKEN OCH BETYDELSER

Semiotiken brukar ofta beskrivas som teckenlära, där tecken kan vara exempelvis ord, bilder, ljud, gester, föremål – det vill säga studiet av allt som så att säga står för något annat (Chandler 2007, 2). Göran Sonesson (1992, 44) föreslår att semiotiken i stället för teckenlära kunde benämnas ”vetenskapen om betydelsena”. Enligt honom består ämnet för semiotiken av de sätt som mänsklig aktivitet ”omskapar naturen till ett sammanhang som för dess skapare framstår som betydelsemättat och välorganiserat” (Sonesson 1992, 45).

Folkloristiken intresserar sig för mänsklig aktivitet ”som har betydelse för hur människor utformar sina föreställningar om världen” såväl ur ett historiskt perspektiv som i samtiden (Klinkmann 1999, 12). Folklorister har därför ofta använt sig av etnografiskt fältarbete där man enligt Martyn Hammersley och Paul Atkinson studerar människors handlingar och utsagor i en vardagskontext genom företrädesvis intervjuer och deltagande observation. Men information kan också erhållas på annat sätt, och det är vanligt att man använder sig av olika typer av källmaterial. Analysen av materialet involverar ändå alltid ”tolkning av betydelser, funktioner och konsekvenser av människors handlingar och institutionell praktik” (Hammersley & Atkinson 2007, 3). Med Clifford Geertz begrepp *tät beskrivning* kopplas etnografi ihop med ett kultursemiotiskt närmelsesätt. En tät beskrivning syftar till att avkoda betydelser bortom det självklara och på ytan liggande för att kunna säga något om det studerade samhället. Genom täta beskrivningar kan man dra slutsatser från små men mycket kompakta texter (Geertz 1973, 27–28). Semiotiken är enligt Sonesson (1992, 48) intresserad av människors omedvetna kunskap som styr deras sätt att vara och uttrycka sig – inte av, som han säger, deras egna ofta missvisande rationaliseringar av vad de själva gör och säger. Det är därför inte alltid genom direkta frågor riktade till intervjupersoner som man kommer åt underliggande betydelser och värderingar. Snarare bör man, som Daniel Chandler säger, fokusera närmelsesätt som problematiserar representationsprocesser i syfte att medvetandegöra ”teckens förmedlande roll och de roller vi och andra spelar i att konstruera sociala verkligheter”. Studiet av tecken synliggör komplexa system av omedvetna koder och konventioner (Chandler 2007, 10–11). Semiotiken avser att utforska hur ”verkligheten anländer till oss redan tolkad”, och den vill utröna hur tolkningen påverkas av de framställningsformer som förmedlingen antar (Sonesson 1992, 12). Chandler påpekar att de visuella tecknen – eller snarare kanske tillgången till och reproduktionen av dem – ökar i dag, och enligt honom är det viktigt att inse att inga tecken, inte ens de mest realistiska är vad de verkar vara: de står alltid för något och representerar någons världsbild. En av semiotikens funktioner är enligt Chandler att *avnaturalisera* tecknen, det vill säga att dekonstruera dem för att få syn på vems verkligheter de representerar (Chandler 2007, 11). Med hjälp av ett semiotiskt närmelsesätt vill vi synliggöra nyckelpigans kulturella associationer, mönster som vi tror är mer eller mindre omedvetna och som därmed också påverkar oss.

Semiotiken så som vi känner den i dag har ett tvåfaldigt ursprung: dels bygger se-

miotiken på allmän språkvetenskap, dels på logiken. Lingvisten Ferdinand de Saussure som också ses som strukturalismens grundare och filosofen Charles Sanders Peirce som lade grunden för pragmatismen ska enligt Sonesson betraktas som semiotikens klassiska förgrundsgestalter, trots att deras respektive, i alla fall för semiotikens, viktigaste verk publicerades postumt (Sonesson 1992, 24–25). Chandler poängterar att Saussure betraktade tecknen som en del av socialt liv, medan Peirce intresserade sig för tecknens formella doktrin (Chandler 2007, 3, 14ff, 29ff). Ett av Saussures viktigaste bidrag till semiotiken var introduktionen av begreppen uttryck (*signifier*) och innehåll (*signified*). Utmärkande för Saussures teckenmodell är att både uttryck och innehåll uppfattas som delar av tecknet, och därtill som förhållandevis frikopplade från det som tecknet refererar till (Sonesson 1992, 25).

En semiotiker som bygger på Saussures lingvistiska strukturalism är Roland Barthes, och han är den av de hittills omnämnda semiotikerna som influerat oss mest. Han var enligt Mikko Lehtonen den av Saussures efterföljare som särskilt uppmärksammade frågan om uppkomsten av betydelse i interaktionen mellan tecknet och läsaren. Om Saussure beskrev *denotationen* – relationen mellan innehåll och uttryck inne i tecknet – så fokuserade Barthes *konnotationen*, eller det som händer när ”ett tecken möter dess användares erfarenheter och kulturella resurser” (Lehtonen 2000, 74). Termerna denotation och konnotation har genom tiderna getts varierande innebörd, men i allmänhet har denotation avsett den primära betydelsen av ett ord, medan konnotation uppfattats som ”ett antal kvaliteter kopplade till ett ords referent, som kontext och känsloreaktioner” (Lehtonen 2000, 74; jämför Chandler 2007, 137ff). Hos Barthes beskriver denotation den bokstavliga innebörd som ett tecken uttrycker, medan konnotation syftar på de kulturella betydelser som är kopplade till tecknet såväl som större enheter som metaforer eller hela texter (Lehtonen 2000, 75). Chandler för fram att Barthes senare såg denotation som ”bara” ytterligare en konnotation eftersom denotation enligt detta synsätt inte kan ses som en mer naturlig betydelse, utan snarare som en process av naturalisering: det kan med andra ord inte finnas någon neutral beskrivning som är helt utan värderande element. Chandler hänvisar till Kaja Silverman (1983) som framför en althussersk läsning av denotationer och konnotationer, som ger vid handen att vi samtidigt som vi lär oss det som vi trott är en ”neutral denotation” införlivar dominerande konnotationer. I vilket fall som helst används termen konnotation för associationer av tecknet som är kopplade till teckentolkaren/användaren, och som sådana är de kopplade till dennas olika sociala kategorier, skriver Chandler. Det här visar att konnotationer är kontextbundna, och mera polysemiska än denotationer (Chandler 2007, 138). Vi intresserar oss för hur tecknet nyckelpiga uppfattas och används i praktiken, särskilt i anslutning till SFP, och hur dess denotationer och konnotationer speglar ideologiska verklighetskonstruktioner.

I boken *Mythologies* som utkom på franska år 1957 säger Barthes att han vill studera vardagslivets myter i det samtida Frankrike eftersom han irriterades av hur verkligheten maskerades som naturlig. Han använde sig av ett varierande undersökningsmaterial – bland annat tidningsartiklar, bilder i veckotidningar, film, tävlingar – och skriver korta essäer som kunde tjäna som exempel för vad han kallar för ”vår tids mytbildning”, något som han metodiskt vill försöka definiera. Som han själv säger så vill han ”i den utstyrda beskrivningen av det som vi anser vara självklart, försöka få fatt i det ideologiska miss-

bruk, som jag anser döljer sig däri” (Barthes 1969, 7). I del två, ”Den moderna myten”, systematiserar han sina iakttagelser från de många och mycket disparata exemplen han studerat. I en senare text, ”Rhétorique de l’Image” (1964), fortsätter Barthes att utveckla nyckelbegreppen denotation, konnotation, tecken och kod genom den mycket berömda studien av en fransk reklam för pastamärket Panzani. I och med Barthes användning av semiotik för sin retoriska analys av reklamen väcktes ett intresse för att studera reklambilder semiotiskt (Bianchi 2011, 244). Miriam Taverniers (2008, 372ff) visar hur Barthes omtolkar Louis Hjelmslevs konnotativa semiotiska system och anpassar eller gör ett slags ”praktisk” tillämpning av dennes semiotiska språkmodell för semiotiska system utanför språket. Enligt Barthes bygger mytsystem på en tidigare existerande semiotisk kedja, och utgör sålunda vad han kallar ”ett andra sémiologiskt system”: ”det som är tecken [...] i det första systemet blir ett enkelt betecknande i det andra” (Barthes 1969, 211). Taverniers uttrycker Barthes definition som att en konnotativ betydelse karakteriseras ”som ett andra ordningens tecken som uppkommer i en speciell situation och som bygger på ett första ordningens tecken definierat i ett denotativt system”, det vill säga att andra ordningens konnotationer ses som myter (Taverniers 2008, 373). Vad som är utmärkande för Barthes i motsats till Hjelmslev är enligt Taverniers att Barthes intresserar sig för den specifika situationen och kontexten i allmänhet (Taverniers 2008, 375). Chandler exemplifierar Barthes mytbegrepp genom en bild som denoterar ”barn” och i kontexten konnoterar oskuldskraft. I Barthes system utgör dessa delar av en myt på högre nivå, nämligen myten om barndom, vilken i sin tur har ideologiska implikationer för hur barn betraktas i samhället. Exempel på andra moderna kulturers myter, eller ideologiska berättelser, är individualism, framgång, frihet och nationen (Chandler 2007, 143–144). Vi tror att sättet som tecknet nyckelpiga används på har följder för hur svenskt i Finland framställs, levs och uppfattas.

Innan vi går närmare in på detta vill vi ge etymologisk bakgrund till ordet nyckelpiga, en kort biologisk beskrivning av djuret i fråga, samt en kulturhistorisk översikt av folkliga föreställningar om nyckelpigan.

NYCKELPIGAN

Ordet nyckelpiga denoterar två saker: dels handlar det om en tjänarinna till vilken man hade anförtrott husets nycklar, dels om en skalbagge. *Svenska Akademiens ordbok* visar att ordet i den förstnämnda betydelsen omnämndes i skrift redan på 1500-talet (från fornsvenskans *nyklapika*), medan skalbaggen beskrevs i skrift som nyckelpiga först i mitten av 1700-talet – då i en ramsa och som kärleksorakel (*SAOB*, nyckelpiga). Skalbaggen nyckelpiga (*Coccinellidae*) förekommer mycket allmänt. Totalt finns det enligt *Nationalencyklopedin* omkring 4 500 arter i hela världen. I Norden uppgår antalet arter till omkring 60. Nyckelpigan har en kropp som är välvd, oval och prickmönstrad i rött, gult och svart. Färgteckningen ger rovdjur en fingervisning om att djuret är giftigt och illasmakande, men ändå äts den av vissa rovinsekter och fåglar. Nyckelpigornas larver är likaledes brokigt färgade. Både vuxna individer och larver äter blad- och sköldlöss. En del

arter används till och med för biologisk bekämpning av skadeinsekter. Arten sjuprickig nyckelpiga (*Coccinella septempunctata*) är den kanske mest välbekanta av alla nyckelpigearter hos oss. Den sjuprickiga nyckelpigan kallas även för jungfru Marie nyckelpiga, och ibland också gullhöna (*Nationalencyklopedin*, nyckelpiga). Den sjuprickiga nyckelpigan utsågs 1996 till Finlands nationalinsekt (*Uppslagsverket Finland*).

Sjuprickig nyckelpiga
(Källa: Wikimedia Commons).

Den sjuprickiga nyckelpigan är enligt *Nationalencyklopedin* på grund av sitt utseende en av de insekter som förekommer mest i folktron i hela Europa. Ända sedan det forntida orienten har talet sju uppfattats som magiskt eller heligt, och också inom den kristna sfären förekommer talet sju ofta. Prickarnas antal sammankopplar nyckelpigan med Jungfru Maria, och de sju prickarna har ansetts representera Marie sju smärtor och fröjder¹ (*Nationalencyklopedin*, sjuprickig nyckelpiga; Schön 1998, 171; Cooper 1984, 193). Nyckelpigan kan ses som en Mariasymbol, och Maria är en av de tre heliga² som har nycklarna till himmelriket. Sambandet mellan Jungfru Maria³ och nycklar märks också i benämningen Jungfru Marie nycklar för en av våra vildväxande orchidéer (*Dactylorhiza maculata* L. Soo). Också gullvivan (*Primula veris* L.) har tidigare kallats för Jungfru Marie nycklar (*Den virtuella floran*). Paradisets port stängdes för Eva genom syndafallet, och hon förlorade för alltid nyckeln till den, men Maria återfick nyckeln till himlaporten genom sin position som gudaföderska (Ljungberg). Britta Birnbaum skriver att Maria uppfattas som en Mediatrix – som förmedlare mellan himmel och jord. Den här föreställningen uttrycks i bild på flera sätt, bland annat som en stege, en trappa

eller en port (jämför *Katolsk bönbok* 2012, 85f). Den italienske franciskanermunken, kardinal Giovanni Fidenza di Bonaventura menade på 1200-talet att: ”ingen kan komma in i himlen, som inte går genom Maria, som är ingången. Liksom Gud kommit till oss genom henne, måste vi återvända till Gud genom henne” (Birnbäum 2003, 87, 101). Med tanke på kopplingen mellan Jungfru Maria och nyckelpigan är det förstås inte så långsökt att man sett det som en synd att döda nyckelpigor, eller ”gullkuddan” som den också dialektalt har kallats för (*FSF VII* 1952, 161).

Nyckelpigan återfinns i önskeramsor där i huvudsak barn har uppmanat nyckelpigan att flyga iväg för att skaffa dem något: pengar, ett syskon eller vackert väder (*Nationalencyklopedin*, sjuprickig nyckelpiga). Nyckelpigan förekommer även i folkstro som kretsar kring hemmet. Den har allmänt setts som lyckobringande, i synnerhet om den sätter sig på en. Nyckelpigan förekommer i trosföreställningar också i anslutning till den i bondesamhället ack så viktiga smörlyckan. Det gula sekret som nyckelpigan avger som försvar antogs förutspå hur mycket smör man kommer att få under året. Man kunde ta den mellan sina kupade händer och skaka om den och be den kärna smör i handen. Den här behandlingen var knappast så uppskattad av insekten, men man verkade inte ha upplevt att man gjorde den illa, eftersom man också uppmanade att inte ofreda ”tjänargumman”, som en uppteckning från Sibbo benämner nyckelpigan, för då skulle man förlora sin smörlycka. Och om man dödade en nyckelpiga sade man i Kronoby att ens kor började mjölka blod (*FSF VII* 1952, 178, 179, 200, 730).

Även tron att nyckelpigan kan förutspå kärlek är vida spridd (*Nationalencyklopedin*, sjuprickig nyckelpiga). Då en nyckelpiga satt sig på en uppmanas den med olika ramsor att flyga sin väg och visa den riktning varifrån ens blivande skulle komma: ”Nyckelpiga, jungfru Maria, visa vägen dit min fästman bor” (*FSF VII* 1952, 415). Barn är också ett tematiskt område som hör ihop med föreställningar om nyckelpigan. Som ovan nämndes kunde barn önska sig ett syskon av nyckelpigan, och det finns belägg för att man i tysk folkstro endera föreställde sig eller lät barnen tro att nyckelpigan kom med bebisar ur en barnabrunn. Enligt uppteckningarna skulle endera Frau Holda (en huldra) eller Jungfru Maria vistas i brunnen tillsammans med barnen, och där både ge dem mat och leka med dem (Schnittger 1916, 106–107).

Nyckelpigans positiva laddning verkar ha ett i huvudsak folkreligiöst ursprung. Det samma gäller även för många andra folkliga föreställningar som vi omger oss med i dag: fredagen som otursdag, talet tretton eller svarta katter som oturstecken, för att nämna några exempel. I dag behöver vi inte känna till de religiösa konnotationerna för att ändå uppleva ett fenomen som positivt eller negativt laddat. Nyckelpigans många positiva konnotationer från folkliga föreställningar ger vid handen att det finns en kod som ger en förbindelse mellan dessa folkliga föreställningar från bondesamhället och de många användningsområden nyckelpigan har i dag. Här följer några korta exempel som vi hittat vid en snabb sökning på internet. Förbundet för Naturenlig odlings (finska Luomuliitto) logo som visar att en produkt är ekologiskt framställd i Finland föreställer en nyckelpiga. Också andra förbund använder sig av nyckelpigan som sin symbol, och ett exempel på detta är Neurologiskt handikappades riksförbund i Sverige (NHR). En sökning på nätet visade att nyckelpigan åtminstone i dagens USA ses som en lyckobringande symbol i adoptivsammanhang, och att nyckelpigan används som ett slags inofficiell symbol för

adoptioner från Kina (Familjeliv). Det är också mycket vanligt att daghemsavdelningar benämns just "Nyckelpigan". Folkpensionsanstalten i Finland (Fpa/Kela) använder sig av en figur som kallas för "Kela-Kerttu", i översättning ungefär "Fpa-pigan", för ett diskussionsforum på nätet om barnrelaterade frågor (Kela-Kerttu). Vi hittade också en uppsjö nyckelpigefigurer tillverkade både kommersiellt och i hemmen som dekoration i trädgårdar, för väggar och golv, sängar och soffor, skrivbord och bokhyllor. Man kan ganska snabbt sluta sig till att framställningar av nyckelpigan i olika format och för olika ändamål är mycket populära.

Den nyckelpigesymbol som vi intresserar oss för i den här artikeln är dock kopplad till Svenska folkpartiet. I det följande ger vi en kort överblick av partiet och dess särskilda relation till den svenskspråkiga befolkningen i Finland. Därefter presenterar vi hur nyckelpigesymbolen sett ut under åren 1983–2012.

SVENSKA FOLKPARTIET

Svenska folkpartiet i Finland (SFP) är ett politiskt parti som beskriver sig som "den samlande politiska folkrörelsen för alla som vill arbeta för ett Finland med två levande nationalspråk, svenska och finska" (*Steget före* 2006). Svenskans ställning som ett offentligt och kulturbärande språk har enligt Henrik Meinander alltid varit en viktig fråga för SFP. Detta gör enligt honom att partiets historia även kan ses som en "mångskiftande redogörelse över existensvillkoren för det svenska språket och landets svenskspråkiga minoritet under de senaste hundra åren". Partiet grundades 1906, vid samma tidpunkt som alla fullvuxna medborgare i landet fick rösträtt (Meinander 2006, 9). SFP samlade folk från olika samhällsklasser med svenska språket som enande faktor⁴, vilket inledningsvis bäddade för meningsskiljaktigheter vad gällde socialpolitiska frågor. I syfte att framställa partiet som mer folkligt och demokratiskt gav man det namnet Svenska folkpartiet, till skillnad från den tidigare föregångaren, Svenska partiet (Meinander 2006, 10, 13; SCA, Svenska partiet).

Att landets svenskspråkiga befolkning utgjorde en särskild folkgrupp var ingen självklar uppfattning i början av 1900-talet, skriver Meinander. Småningom uppstod dock ett behov av en gemensam benämning för alla landets svenskspråkiga. På 1910-talet skapades begreppen finlandssvensk och finländare, vilka efterhand spred sig i offentligt språkbruk. Språklagen som antogs 1922 garanterade en fortsatt rätt till användning av svenska i ämbetsverk och lagberedning (Meinander 2006, 13ff). Språklagarna gjorde emellertid inte slut på språkstridigheterna. Motsättningarna mellan finskt och svenskt kulminerade på 1930-talet, då den fennomanska samhällsvisionen om ett enspråkigt finskt Finland aktualiserades på nytt. Språkstriden och de äktfinska angreppen hade en enande effekt på den tidigare splittrade svenskspråkiga befolkningen, vilket gynnade SFP (Meinander 2006, 19). Under årens lopp har ett utmärkande drag i SFP:s utveckling varit att den ideologiska profilen ständigt har förändrats till följd av aktuella trender i samhället. Den samlande tanken inom partiet har varit svenskans ställning, och inte en specifik politisk ideologi (Meinander 2006, 27f). Som ett resultat av detta har partiet

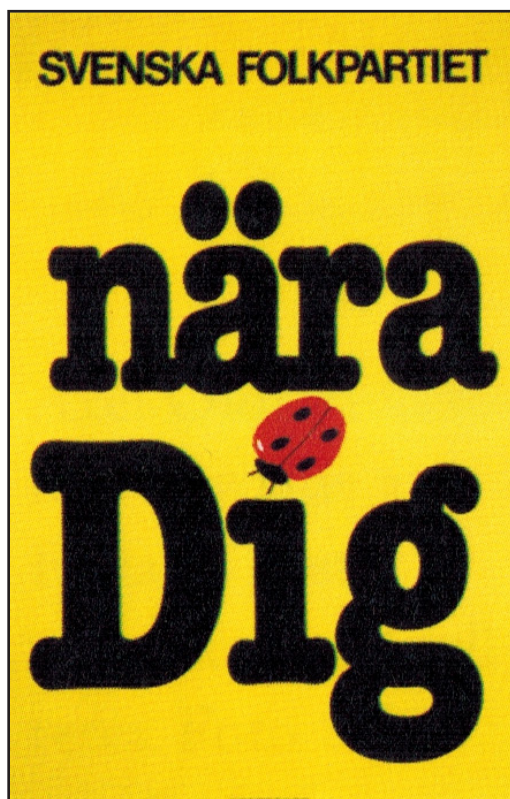
kunnat delta i en stor del av regeringskoalitionerna från kalla kriget fram till i dag (Meinander 2006, 34f). SFP har uppfattats som en tämligen oproblematisk regeringspartner eftersom partiet inte har konkurrerat om samma väljare som de stora partierna. Därtill har partiet enligt Meinander kunnat ”fungera som maskot för landets tvåspråkighet och nordiska kulturtraditioner” (Meinander 2006, 35).

NYCKELPIGAN SOM SFP:S PARTISYMBOL

När partiet första gången gick till val år 1907 representerades det av symbolen ”mannen med flaggan” i sina kandidataffischer. Bilden föreställer en yngling som glatt vinkar med en svart hatt åt några segelbåtar som glider förbi. På bilden finns en flagga med den rödgula lejonfanan⁵ fladdrande för vinden. Motivet med den flagghållande mannen levde länge kvar, även om bakgrunden förändrades till ett jordbrukslandskap. Sista gången ”mannen med flaggan” användes som kandidataffisch var år 1966 (SCA, Mannen med flaggan). Samma år förekom även ”SFP-skölden” – en röd vapensköld med SFP i kraftfulla bokstäver i gult.

Nyckelpigan dök upp i SFP-sammanhang första gången i kommunalvalet 1983 (se till exempel SCA, Valaffischer). Marcus Hagström skriver i en artikel i partitidningen *Medborgarbladet* om SFP:s nya logo. Av artikeln framgår att det är oklart hur det kommer sig att valet föll just på en nyckelpiga, men att det berättas att nyckelpigan kom in i bilden då en av partimedlemmarna hade sett en amerikansk TV-reklam för bilmärket Volkswagens ”Bubbla”, som på engelska kallas för *Beatle*, det vill säga ”skalbagge” (Hagström 2011, 12). Den första valaffischen med nyckelpigan hade gul bakgrund och texten ”nära Dig” med svarta bokstäver. Pricken över i:et i ”Dig” är en röd, stiliserad nyckelpiga med fyra svarta prickar, huvud och antenner, men inga ben. Nyckelpigan är förhållandevis liten i jämförelse med texten på affischen. På en bild från 1989 (*Svenska folkpartiet genom 100 år 2006*, 27) syns nyckelpigan stå för o:et i ordet ”Folkpartiet”. Fram till 1982 fanns partiets valaf-

”nära Dig” – den första valaffischen med nyckelpigan från 1983 (Källa: Svenska folkpartiet genom 100 år 2006, 9).

fischer enbart på svenska, men för att locka finsk- och tvåspråkiga väljare har man efter det använt även finska. År 1991 fick SFP:s emblem djur en ny utformning på de finska valaffischerna då mönstret på djurets sköld utgjordes av den finska flaggan – nyckelpigan blev en skalbagge, vilken som helst, med vit sköld och blått kors. På valaffischerna från 1999 återfinns en mera verklighetstrogen nyckelpiga än tidigare (se exempelvis *Svenska folkpartiet genom 100 år 2006*, 195). Här framträder partiets nyckelpiga med röd sköld och sju prickar, sex smala, ledade insektben och två antenner – den har till och med sitt karakteristiska svarta huvud med de två vita fläckarna på huvudets sidor. Denna mer realistiska nyckelpiga finns i ett stort antal i SFP:s egen presentationskrift *Svenska folkpartiet 2002–2003*. Den kryper omkring på den dåvarande ordförandens Jan-Erik Enestams keps, vantar och jacka, på back droppen vid en presskonferens där partiledaren intervjuas, på partitidningen *Medborgarbladets* pärm (där den kryper på titeln ”M”), på partiets hemsida – och som ett nästan monstruöst stort skiljetecken mellan orden ”Svenska” och ”folkpartiet”. Från den här mera naturtrogna nyckelpigan övergick partiet 2002 till en symbol som endast abstrakt påminner om en nyckelpiga. Av den tidigare stilerade eller mera verklighetstrogna nyckelpigan fanns endast en del av en röd, rundad form med tre svarta prickar (se till exempel *Svenska folkpartiet genom 100 år 2006*, 45). Utan en kännedom om den tidigare kopplingen till djuret är det oklart om man skulle uppfatta partisymbolen som användes fram till 2012 som en nyckelpiga.

SFP har använt sig av nyckelpigesymbolen i både en verklighetstrogen och en stilerad variant (Källa: SFP).

PARTISYMBOLN I ANVÄNDNING

En analytisk beskrivning av användningen av partisymbolen utgående från texter som vi har funnit i *Hufvudstadsbladet* genom sökningar på avledningar av ordet ”nyckelpiga” och ”SFP” i det virtuella Mediearkivet⁶ visar att ordet nyckelpiga förekommer som metafor för partiet SFP, men också i mer indirekt bemärkelse för det svenska i Finland. Som en direkt metafor för partiet SFP syns nyckelpigan när den blivande partiordföranden Carl Haglund (2012) i en kolumn omtalar partiet som ”nyckelpigerörelsen”. Det är också nyckelpigan som sägs tveka och som måste locka väljare på båda inhemska språken när SFP i Helsingfors fick ett dåligt resultat i riksdagsvalet 2007 (Sundholm 2008b).

I sitt tacktal efter segern i ordförandevallet 2006 myntade Stefan Wallin begreppet ”nyckelpigifiering”, med vilket han avsåg ”den ideologiska trängseln mot den politiska mitten” (Lydén 2006). Begreppet användes igen i en kortnotis i *Hufvudstadsbladet* 2006 några dagar senare, och då även i avseendet att samlingspartiet och centern dras mot den politiska mitten. Med tanke på denna allt starkare politiska trend antog tidnings-texten att termen snart gör sitt inträde i kurslitteraturen i statsvetenskap. Från festtalet på partiets 100-årsjubileum noterades också att partiväsendet i stort ”nyckelpigifieras” och sålunda söker sig partierna ”mot den zon där nyckelpigepartiet sfp funnits i 100 år”. Enligt Wallin beror detta på att ”de stora motsättningarnas, konfrontationernas tid tycks vara förbi” (Ekström 2006). Två år senare använde också Carl Haglund begreppet, men då i en annan betydelse. Artikelskribenten skriver att Haglund tycker att partiet måste bli ungdomligare och modernare, och återger Haglund i direkt anföring: ”Vi måste bli fräscha. Vi är lite nyckelpigeferade. Och jag tror att många fortfarande upplever oss som ett emot-parti, till exempel på grund av kommunreformsfrågan” (Sundholm 2008a). Det här sättet att tala om nyckelpigan får det att låta som att partiet ända sedan starten 1906 använt nyckelpigan som partisymbol, vilket inte är fallet och som att partiet är ett parti för nyckelpigor.

Samtidigt som nyckelpigan används metaforiskt omtalas den också rätt ofta mer eller mindre antropomorft. Den tillskrivs känslor som uppstår ur förståelse av politiska skeenden. Ledarskribenten Björn Månsson beskriver en teckning han sett som illustrerar en annan tidningstext om SFP som inte tar klar ställning i de politiska frågorna om kärnkraft och om presidentens roll i EU-politiken. Då förklaras nyckelpigan titta snopet över axeln och märka att dess prickar saknas (Månsson 2008a). I en text året innan använder sig samme skribent av likartat bildspråk när han på ledarplats diskuterar hur partiet marknadsför sig självt i valaffischerna på stan. Hans ordlek om att partiets marknadsföring med hjälp av fotografiet av den då nyttillträdde partiordföranden Stefan Wallin gör ”den röda nyckelpigan grön av avund” förmänskligar djuret, och han menar att denna mänskliga yttring av avundsjuka skulle vara en av orsakerna till att den inte längre används i reklamsyfte (Månsson 2007).

Att nyckelpigan har ett starkt symbolvärde för såväl proffspolitiker som väljare syns bland annat i en fråga som ställdes Carl Haglund när denne deltog i ”HBL-chatten” och besvarade läsarnas frågor till honom via tidningens chatt. I en artikel skrivs om händelsen, som lockade människor att ställa Haglund omkring fyrtio frågor på en timme, och i

anslutning till den visas en bild av en välkammad Haglund med prydlig sidbena, kraftigt markerade glasögon och blicken stadigt fäst på datorskärmen. Han ser ut att grubbla över en särskilt svår fråga, håller handflatorna tryckta mot varandra med tummarna under hakan och pekfingrarna för munnen. Bildtexten rubriceras ”Djuriskt dilemma” och kontexten framställs som att det är frågan ”Ska SFP:s nyckelpiga bytas ut mot ett annat djur?” som han just då tar ställning till. Enligt bildtexten svarade han snabbt på alla andra frågor, men vid denna blev han tvungen att fundera. Samverkan mellan text och bild beskrivs av Barthes (1980, 274) med begreppet förankring (*anchorage*), vilket ska ses som en språklig text som vägleder läsaren i hur man ska tolka en bild. Förankring används ofta vid pressfoton och reklambilder för att rikta in läsaren i den riktning avsändaren vill (Barthes 1980, 275). Utan förankringen mellan bild och text skulle man kanske tro att Haglund tog mycket god tid på sig att besvara alla frågor, eller att han tyckte att frågorna i allmänhet var svåra.

I tidningstexterna vi studerar omnämns också andra djur i anslutning till nyckelpigan. Centerns dåvarande partisekreterare Jarmo Korhonen tillfrågades i en artikel om hur partiet skulle piffa upp sin image, och räknade då upp vad som kunde beskrivas som en uppställning av karaktärer i en fabel: Kyösti Virrankoski som björn, Paavo Väyrynen som lax, och han själv hade beskrivits som en buffel. SFP:s nyckelpiga tyckte han var bra, men han tänkte sig ändå deras egen partisymbol som en ny variant av den traditionella fyrklövern (Suominen 2007). Det verkar vara vanligt att beskriva politiker i djurtermer – Stefan Wallin fick under hela sin period som partiordförande finna sig i att karikeras som en Golden retriever, efter att han enligt Marianne Lydén själv valt att beskriva sig som en sådan då han inför ordförandevallet 2006 tillfrågades vilket djur han såg sig som (Lydén 2012). SFP kontrasteras mot Sannfinländarna med en intrikat djurmetafor i ett debattinlägg av Torsten Stenvall (28.5.2009) med anledning av att Sannfinländarna sades ”fiska[r] i dunkla vatten”. Stenvall tycker SFP ska sluta ”racka ner på Sannfinländarna” bara för att Soini ”får fisk”, det vill säga lyckas få folk att rösta på hans parti. Stenvall menar att det annars föreligger en risk att ”den vackra nyckelpigan mister färg och tappar prickar och blir svårupptäckt i slyn bland fästingar och andra små kvalster” och han avslutar med en kommentar om att sådana djur är ”någonting vi alla vill bli vaccinerade mot”. Undermeningen är något oklar, men kan tolkas betyda att SFP inte ska sänka sig till en låg nivå och skylla på andra när det inte gått bra för dem själva, eller eventuellt att SFP inte ska sänka sig till samma nivå som Sannfinländarna.

Det vanligaste djuret i tidningstexterna vid sidan av nyckelpiga är ankan, men som metafor för det svenska i Finland verkar den inte uppskattas av skribenterna. Svenskfinland brukar ofta beskrivas som ”ankdammen” (jämför Klinkmann 2011, 288ff). Björn Munsterhjelm (2010) tycker att SFP kan behålla nyckelpigan, men göra sig av med ankorna och finlandssvenskarna borde ”torka bort den lilla ankdammen” för att, som han skriver, ”höja anseendet”. Peter Elg (2009) frågar sig hur man ska ”finna en väg ur total utplåning” och var man ska finna en kämpe lik mannen med den rödgula lejonflaggan som ”SFP sänkt mot jorden och ersatt med nyckelpiga och ankunge”. Nyckelpigans litenhet och ankungens påfallande utsatthet blir tydlig i denna text där de ställs mot både en människa och ett lejon. I följande exempel är nyckelpigans storlek inte central, utan den karakteriseras i stället genom sin biologiska denotation som ett rovdjur. Björn

Månsson skriver i sin ledare kallad "Regionrasism i sfp" (14.11.2008) ett stycke som i det närmaste framstår som en allegori för Svenskfinland:

I en ankdamm där alla känner alla är det trångt om revirutrymme och ankorna börjar hacka på varandra. Man får hoppas att sfp får ordning i leden innan räven kommer eller andjägarna, med hagelbössorna i högsta hugg. Fast sfp-are är kanske inte ankor, utan nyckelpigor och de är ju rovdjur. (Månsson 2008b)

Här används ankdammen som en metafor för Svenskfinland och finlandssvenskarna är då förstås ankorna som bor där. Han målar upp en hotbild som kommer utifrån om ankorna börjar få det för trångt i sin damm och träta sinsemellan: den listige räven som ligger på lur, eller ännu värre, jägaren som med sin hagelböss skjuter dem. För oss är det oklart vem Månsson avser med räven och jägaren, men hotbilden är tydligt framställd. Men Månsson funderar om det är så att partimänniskorna i SFP över huvud taget räknar sig in i under den metaforiska arten anka, eller om det snarare är så att de ser sig själva som ett helt annat slags djur, nämligen som nyckelpigor. Hans avslutar sin ledartext med att konstatera att nyckelpigor är rovdjur. Detta påstående är självklart när man tänker på den biologiska nyckelpigan. Som ovan konstaterats äter såväl den vuxna nyckelpigan som dess larver löss i stora mängder, så mycket att människan ser nyckelpigan som användbar predator i sina odlingar. Den här faktiska djuriska rovdjurssidan av nyckelpigan kan ses som en denotation som väljs bort till förmån för djurets "trevliga" sidor, något vi diskuterar sist i artikeln. Vem lössen som nyckelpigan äter låter vi vara osagt.

Det nära sambandet mellan SFP och kategorin svenskspråkiga i Finland ger vid handen att nyckelpigan ibland kan tolkas som en metafor också för det finlandssvenska i allmänhet. Genom att omkring 70 procent av finlandssvenskarna röstar på SFP (se till exempel *Åbo Underrättelser* 11.1.2011) kan man inte säga att det inte skulle finnas någon koppling. I en dagsvers (24.3.2010) skriver signaturen "Otsi" dikten "Johansson!" som riktar sig till SFP:s nya partisekreterare Johan Johansson:

Johansson! Blås i bälgarna!
Johansson! Sätt fart på väljarna!
Johansson! Trimma säljarna av de vida väggarnas parti!
Skynda dig, skynda dig, pampar gläder sig,
rosendrömmar knoppas, undergången stoppas.
Skynda dig, skynda dig, fältet kläder [*sic?*] sig, det slår ut i blom och energi.
Johansson! Pumpa cyklarna!
Johansson! Men strunt i gycklarna!
Johansson! Har du nycklarna till ett evigt nyckelpigeri?

Hotbilden mot såväl partiet som mot Svenskfinland finns också närvarande här liksom i Månssons ledare ovan, men hoppet står till Johansson att han ska stoppa undergången. Det eviga "nyckelpigeriet" som omnämns sist i dikten kan ses som ett parti som kommer att bestå för evigt, eller som ett Svenskfinland som för alltid kommer att finnas – ett

abstrakt begrepp baserat på handlingen ”att nyckelpiga”⁷, eller som en mer konkret, om än metaforisk, plats där nya nyckelpigor föds, ett slags nyckelpigebarnkammare.

Ett anonymt inlägg (24.1.2011) i *Hufvudstadsbladet* bär titeln ”Dasslocks-journalistik på FST” och avser ett inslag i programmet ”OBS” i den finlandssvenska TV-kanalen som då hette FST (Finlands svenska television). Skribenten summerar innehållet i inlägget så här: ”Kamerateamet gjorde ett toalettbesök hos en svenskhatande finsk gubbe som förevisade sin senaste heminredningsdetalj – ett dasslock med nyckelpigor på. Han sade sig på detta vis dagligen skita på SFP”. Utgående från inlägget verkar det som att SFP:s riksdagsledamot Ulla-Maja Wideroos ombetts kommentera inslaget, och att hon då blivit förargad över det. Enligt inlägget ville programmets redaktör veta varför hon blev så arg, och om man saknar humor i SFP. Skribenten ger i inlägget sitt stöd till Wideroos, och menar att det var omdömeslöst att ha med inslaget:

Att sända avsnittet med dasslocket var inte humor, det var en medveten, provokativ kränkning av tusentals finlandssvenskar, inte bara SFP-medlemmar. SFP representerar ju merparten av de finlandssvenska väljarna. Journalister bör behärska normalt symbolspråk så väl att man vet att exkrementer uttrycker ett yttersta förakt. Sin bajshumor får man odla privat, inte i en public service-kanal.

Så som programmet beskrivs kan man här se en tydlig anknytning mellan SFP, svenskspråkiga i Finland och nyckelpigan. Mannen som hade en toasits med nyckelpigor på benämns en ”svenskhatande gubbe” – inte en ”SFP-hatande gubbe”, fastän han själv lär beskriva sina dagliga aktiviteter på toaletten som att han då han sitter på toasitsen får ”skita på SFP”. Skribenten tyckte inte programmet var roligt, utan snarare såg han eller hon det som en kränkning av många tusen finlandssvenskar eftersom SFP fungerar som språkrör för de flesta av de svenskspråkiga väljarna i Finland, och sålunda står SFP:s nyckelpiga för alla svenskspråkiga i Finland, inklusive skribenten själv.

En av debattörerna ovan beskrev nyckelpigan med adjektivet vacker. En annan debattskribent förundrar sig över om ”vår vackra symbol nu svikit oss” (Lindholm 2008) när han inte längre sett nyckelpigan på SFP:s valaffischer. I en motion till partidagen 2009 (Motion 41) riktar sig lokalavdelningen SFP i Kyrksläotts centrum med ett förslag om att återinföra nyckelpigan som partisymbol. Nyckelpigan som symbol för SFP är älskad och saknad: ”Inför presidentvalet år 2002 flög nyckelpigan sin kos och kvar blev en blek korvskiva, eller så blev stackarn helt enkelt påkörd”. Undertecknarna till motionen skriver att partifältet protesterat i flera år och att också väljarna undrat vart nyckelpigan försvunnit. De motiverar ett återinförande av nyckelpigesymbolen med att ”ett sympatiskt djur” som nyckelpigan ”väcker positiva känslor” hos folk, att den är tacksam som rekvisita och som emblem på olika reklamföremål, och att den samtidigt också är ett slags natursymbol som står för gröna värden.

Partistyrelsen lät sig åtminstone inte då bevakas av argument från lokalavdelningen i Kyrkslätt, och i sitt svar på motionen skriver man att partiet har börjat försöka ”vässa budskapet bakom varumärket SFP” och att man arbetar med att ta fram en ny grafisk

profil. En ny logo ska ”spegla en stark, fräsch och modern image” och att man ska uppleva ”framåtanda och framtidstro” när man ser partiets logo. Partiet menar att det därför inte är rätt läge för att återinföra en gammal logo. Nyckelpigan upplevdes som förlegad av partiets styrelse, och det verkade inte som att man då hade planer på att återinföra nyckelpigan som emblemdjur för partiet. Nyckelpigan användes ändå av partiets kandidater. Några år senare, men innan nyckelpigan återlanserats som partisymbol, använder sig Astrid Thors emellertid av nyckelpigan i sin valrekvisita. På bilden till en artikel (Lydén 2011) om vem som ska vinna det andra SFP-mandatet i Helsingfors ses hon dela ut en nyckelpigeslickepinne⁸ åt ett förbipasserande barn. På bilden ses hon hålla en målad pärtkorg med skärgårdslandskap och ha en blomsterbemängd hatt på huvudet. Hon kommenterar själv att hon ser ut som Camilla Parker Bowles⁹ med sin iögonenfallande valutstyrsel. Nyckelpigan förekommer här i en nästan parodisk kontext, det vill säga sammanförd med attribut som brukar höra till en stereotyp tant, åtminstone vad gäller partiets önskan om att utstråla något fräscht och modernt. Nyckelpigan kan i denna kontext ses som just så hopplöst förlegad och gammalmodig som partistyrelsens svar till Motion 41 uttrycker mellan raderna.

Men i samband med partidagen sommaren 2012 lanserade SFP en ny logotyp och grafisk profil¹⁰ (SFP 2012). Enligt *Medborgarbladet* (Hagström 2011) var tidpunkten för en ny design läglig genom att partiorganisationen förändrades och partiet samtidigt skulle få en ny ordförande. I den nya logon gör nyckelpigan – återigen med fyra prickar – en stark comeback, och utgör i sin helhet en viktig del, och logon ser likadan ut oberoende av det språk valreklamen görs på. En av anledningarna till nyckelpigans återkomst var att partimedlemmarna själva ville ha det så – det stod klart att SFP skulle representeras av en nyckelpiga efter att kretsstyrelserna hade fått ta del av olika förslag för den nya logon. Man kunde snabbt konstatera att ”prickarna inte går ur SFP:arna så där bara”. En medveten avsikt från partiets ledning är också att folk ska lära sig associera nyckelpigan till partiet i och med att nyckelpigan finns med som en del i det utskrivna partinamnet.

SFP:s nya logo togs i bruk 2012 (Källa: SFP).

Antalet prickar varierar på den nyckelpiga som SFP använder som sin symbol. Vi tror att denna variation är knuten till att den sjuprickiga nyckelpigan totalt dominerar föreställningar om vad en nyckelpiga är och hur den ser ut så att de som tagit fram logotypen tänkt sig att antalet prickar är mera en grafisk och estetisk fråga. Det varierande antalet prickar skulle annars kunna stå för den mycket aggressiva harlekinnyckelpigan, vars prickar kan variera stort i antal.

Harlekinnyckelpigor (Harmonia axyridis) ser kanske trevliga ut, men finns med på "100 of the worst"-listan över de mest invasiva, främmande arterna i Europa. De konkurrerar ut inhemska nyckelpigor (Främmande arter 2009, 53; Harlequin Ladybird Survey; bilden hämtad från Wikimedia Commons).

Efter denna analys av användning och uppfattningar av nyckelpigesymbolen fortsätter vi nu med att diskutera våra analysresultat med hjälp av Sherry Ortners begrepp *nyckelsymbol* inför en fördjupande diskussion om eventuella följder av användningen av nyckelpigan som symbol för det svenska i Finland.

NYCKELPIGAN OCH DET SVENSKA I FINLAND

Vi har i den här artikeln studerat nyckelpigan och dess användning ur olika perspektiv. Inledningsvis frågade vi oss varför nyckelpigan har kommit att betraktas som positiv i vår kulturella kontext. Ett svar på den frågan är att den, som vi har visat, har en positiv och till och med helig laddning i folktron. Vi har även i korthet visat hur nyckelpigan används i dag i olika sammanhang, både i anslutning till SFP och i andra kontexter. Som har kunnat konstateras används den nästan alltid i positiv bemärkelse, med några få undantag – eller snarare utgående från vilket perspektiv man tar. I syfte att klargöra hur nyckelpigan nyttjas av SFP har vi presenterat en översikt av nyckelpigan som partisymbol under åren 1983–2012, och riktat uppmärksamheten mot hur man talar om den, och hur man talar om dess användning i ett dagstidningsmaterial.

Man kan med Sherry Ortners ord konstatera att nyckelpigan är ”en symbol som är i fokus för kulturellt intresse”, och detta konstaterande är för oss vare sig särskilt ”mystiskt eller intuitivt” (Ortner 1973, 1339). I sin berömda artikel ”On key symbols” ger Ortner fem, som hon säger själv, rätt pålitliga indikatorer för kulturellt intresse. De flesta nyckelsymboler signaleras med mera än en av dessa indikatorer: 1) en kulturmedlem meddelar att ett fenomen är kulturellt viktigt; 2) kulturmedlemmarna är inte likgiltiga inför fenomenet, utan endera positivt eller negativt berörda av det; 3) fenomenet

förekommer i många olika kontexter eller symboliska domäner; 4) fenomenet omtalas och beskrivs på särskilda sätt, som skiljer det från andra liknande fenomen i kulturen; samt 5) fenomenet omgärdas av kulturella regler och restriktioner (Ortner 1973, 1339). Utgående från dessa kriterier diskuterar vi i det följande nyckelpigan som nyckelsymbol.

Nyckelpigan har kommit att bli kulturellt viktig i en finlandssvensk kontext i dag, dels genom dess förekomst i folkliga föreställningar som ett gott – till och med heligt – djur, dels, och i synnerhet, genom SFP:s användning av nyckelpigan som partisymbol. På grund av den starka kopplingen mellan partiet SFP och de svenskspråkiga i Finland har nyckelpigan även kommit att konnotera det svenska i Finland. Ortners andra indikator var att folk berörs känslomässigt av fenomenet i fråga. Genom våra exempel ovan från tidningsmaterialet och Motion 41 ser man tydligt att nyckelpigan är ett tecken som folk inte är likgiltiga inför. Partifolket ville absolut ha nyckelpigan tillbaka som partisymbol efter att den under en tid varit i skymundan. Väljarna har förundrat sig över varför – den vackra, trevliga, sympatiska – nyckelpigan har försvunnit från valaffischerna. Andra däremot upplever partisymbolen som trist, gammaldags och lite förlegad. Någon ogillar den – och i synnerhet det som den står för – så till den grad att denne skaffar sig en toasits med nyckelpigemonster för att dagligen kunna symboliskt söla ner och därmed visa sitt förakt för nyckelpigans konnotationer.

Förutom i sin denotativa form i sin naturliga miljö förekommer nyckelpigan också i många konnotativa sammanhang. Strikt biologiskt sett kan man tycka att den oftast syns i situationer där den är helt tagen ur sitt naturliga sammanhang som luspredator. Avbildningarna kan vara mer eller mindre verklighetstroga, två- eller tredimensionella, både i anslutning till partiet SFP och i andra sammanhang, till exempel som prydnadsföremål, lampor, cykelhjälmor och utklädningskläder. Som partisymbol avbildas den i många olika konstellationer, dock aldrig fotografiskt. När nyckelpigan omtalas och beskrivs ges den ofta antropomorfa drag – den agerar och känner som en människa. Den avbildas variationsrikt, och används i folktron mera än många andra skalbaggar (förutom tordyveln). Därtill omgärdas nyckelpigan i folktron av kulturella restriktioner så att man sade att man skulle drabbas av olycka om man dödade en nyckelpiga. Trots att denna föreställning inte verkar vara så levande längre tror vi inte att det är särskilt vanligt i dag heller att man dödar nyckelpigor eftersom de allmänt uppfattas som trevliga och nyttiga varelser.

Ortner diskuterar vad som utgör ”nyckelheten” (*keyness*) hos vissa symboler, och lägger fram ett flertal olika karakteristika. Men det är i synnerhet ett av dem som vi fastnar för, nämligen en av funktionerna hos den summerande symbolen: ”dess förmåga att relatera betydelse i lägre ordning till antaganden av högre ordning, eller att förankra mera ytliga betydelse till deras djupare bas” (Ortner 1973, 1343). Partiet SFP:s kontinuerliga användning av nyckelpigan gör att den implicit och performativt konstrueras som ett slags nyckelsymbol för det svenska i Finland. Avslutningsvis vill vi nu fördjupa denna diskussion och framhäva eventuella konsekvenser av att nyckelpigan används för att representera SFP och i förlängningen det svenska i Finland. Trots att vi betonar att det handlar om *vår* läsning av materialet vill vi ändå samtidigt framhäva i Barthes anda att ingen läsning är arbiträr och godtycklig, utan att den är helt beroende av uttolkarnas olika typer av förhandskunskap – exempelvis estetisk, etnisk, kulturell, nationell (Barthes

1980, 280). Chandler (2007, 139ff) lyfter fram att konnotationer ändå inte är enbart knutna till den enskilda uttolkaren och hans eller hennes godtycke, utan de bestäms av koder som finns tillgängliga i samhället. De kulturella koderna utgör en social dimension i semiotiken. Liksom Chandler visar erbjuder sådana kulturella koder ett konnotativt ramverk, där vissa konnotationer är mera självklara än andra i en kultur. Värderingar, attityder och föreställningar återspeglas i de kulturella koderna som används av både avsändare och mottagare av en text för att kommunicera och begripliggöra för sig själv och andra vad man ser, hör, känner och upplever. Ofta tas de mest spridda koderna och de betydelser som de genererar som självklara och naturliga, och den kultursemiotiskt inspirerade forskarens uppgift blir då att försöka hitta de underliggande konventionerna som producerar betydelse och styr handlandet i en kultur (jämför Lakoff & Johnson 1980; jämför *Interpreting everyday culture* 2003).

Utgående från dominerande föreställningar om nyckelpigan är dess konnotationer positiva ur ett människocentrerat perspektiv: Nyckelpigan "är" trevlig. Nyckelpigan är liten, den söker sig gärna till människor och sätter sig på dem, vilket i allmänhet också uppfattas som ett trevligt beteende (jämför folktron). Den ses som vacker med sin röda färg och sina svarta prickar, och det är många barn som brukar tycka om att räkna dem. Den blir till och med lite gullig tack vare sin rundade form. Nyckelpigan sammankopplas ofta med barn: barnens leksaker kan vara utformade som en nyckelpiga, lamporna i deras rum kan ha denna form, de kan kläs ut till nyckelpiga eller tillbringa dagarna på dagisets avdelning Nyckelpigan. Det är säkert delvis tack vare den positiva laddningen från folktron och från den vardagliga användningen av avbildningar av nyckelpigan som den kan fungera som partisymbol för SFP. Den kopplas också ihop med ekologiskt tänkande och gröna värderingar, vilket ses som positivt och viktigt i dag. Den har heller ingen tidigare politiskt ideologisk laddning som barlast, om man jämför med exempelvis den tidigare symbolen för partiet, mannen med flaggan. Men den har ingen direkt anknytning till Svenskfinland, som till exempel ett ankare skulle ha, med avseende på kustregionen, skärgården, sjöfarten och Åland.

I sin berömda studie av Panzanireklamen ger sig Barthes (1980) in på bildsemiotikens fält för att utröna bland annat en bilds konnotationsnivåer. Bildsemiotiken handlar om hur färgfläckarna på en plan yta genom vårt synsinne blir kategorier som förenar uttryck och innehåll (*signifier* och *signified*) och därmed blir till tecken, och det är så som bilder förmedlar betydelser – de är inte identiska med det de avbildar, men de liknar det de står för, i motsats till de flesta lingvistiskt språkliga tecken (Sonesson 1992, 14, 22, 125). Såväl bilder som metaforer utgör underkategorier till det som Peirce benämner ikoniska tecken, vilket betyder "att det 'ting' som tjänar som dess uttryck på en eller annan punkt liknar det 'ting' som tjänar som dess innehåll" (Sonesson 1992, 126). Att partisymbolen nyckelpigan liknar den biologiska nyckelpigan föranleder en utveckling till vad nyckelpigan denoterar (i traditionell bemärkelse): flygande insekt, skalbagge, rovdjur (äter löss), biter (till och med människor när den känner sig hotad), utsöndrar illasmakande sekret (som skydd för att bli uppäten av andra rovdjur). Samtidigt som kulturellt positiva egenskaper tillskrivs nyckelpigan glöms det verkliga djurets egenskaper bort. Spänningsfältet mellan vad nyckelpigan som faktisk varelse är, och vad den konnoterar leder till att ett spänningsfält skapas också i själva partisymbolen. Nyckelpigan blir en

extremt komprimerad bild, en metafor, för Svenskfinland, åtminstone den version som SFP verkar vilja värna, medan den sfär som brukar kallas verkligheten hamnar i skymundan till förmån för en idealiserad bild där det alltid är sommar. Vi rör oss då på andra ordningens konnotationsnivå, enligt Barthes definition, och hamnar i myternas sfär, eller det som Raphael Samuel och Paul Thompson (1990) kallar för mytiskt universum (jämför också Klinkmann 2011, 265). Detta leder till ytterligare en förstärkning av stereotypa föreställningar om Svenskfinland, där sommaren och trevlighet odlas i metaforer som Mumindalen och Strömsö (jfr Klinkmann 2011, 262ff). Nyckelpigelandet riskerar bli en metafor man lever enligt (jfr Lakoff & Johnson 1980). Om man internaliserar denna stereotypa bild av Svenskfinland beskriver man allt som har att göra med Svenskfinland i ”nyckelpigetermer”; man lever så som man förväntas göra i Nyckelpigelandet. Man uppfattas som en nyckelpiga och omgärdas av hennes trevlighetskonnotationer också av andra, och kanske inte tas på allvar i ett Finland som har ett lejon som sin nationalsymbol och björnen som ett slags totemdjur.

NOTER

- 1 Marie sju sorger: Simeons profetia, flykten till Egypten, Jesu försvinnande i templet, mötet med Jesus på väg till Golgata, korsfästelsen, nedtagandet från korset eller begråtandet, och gravläggningen. Marie sju fröjder: bebådelsen, mötet med Elisabet, herdarnas tillbedjan, konungarnas tillbedjan, Jesus visar sig för modern efter döden, pingstundret, och Marie upptagelse (Birnbaum 2003, 83).
- 2 De andra två är Kristus och Petrus.
- 3 Många blommor har sammanförts med Jungfru Maria (se exempelvis Birnbaum 2003, 96–98; Katolik nu; *SAOB*, uppslagsordet jungfru, bet. 3 a).
- 4 Se också Johanna Wassholms doktorsavhandling, särskilt kapitlet ”Söndring och enhet: romantikens finska nation”.
- 5 Den här affischen förbjöds av Ryssland inför valet 1917 eftersom man ansåg att båtarna i bakgrunden kunde tolkas som att Finland bad Sverige om hjälp (SCA, Mannen med flaggan).
- 6 Mediarkivet är ett digitalt nyhetsarkiv online som innehåller bland annat tryckta dagstidningar från Skandinavien, och här finns också *Hufvudstadsbladet* och *Nya Åland*: <http://www.mediarkivet.se>.
- 7 Jämför ordparet verbet ”gyckla” och substantivet ”gyckleri”.
- 8 Slickepinne är den allmänna finlandssvenska benämningen för vad man i Sverige kallar för godisklubba.
- 9 Camilla Parker Bowles är prins Charles av Englands hustru.
- 10 Jussi Löytökorpi står för formgivningen (Hagström 2011, 12).

KÄLLOR OCH LITTERATUR

- BARTHES, ROLAND 1969: *Mytologier*. Staffanstorps: Bo Cavefors. [Mythologies 1957.]
- BARTHES, ROLAND 1980: Rhetoric of the Image. – Trachtenberg, Alan (ed.), *Classic Essays on Photography*. New Haven: Leete's Island. (*Image – music – text. Essays*. 1977)
- BIANCHI, CINZIA 2011: Semiotic approaches to advertising texts and strategies. Narrative, passion, marketing. – *Semiotica* 183–1/4.
- BIRNBAUM, BRITTA 2003: *Mariamotiv i konst, kyrka och folktro*. Stockholm: Proprius.
- CHANDLER, DANIEL 2007: *Semiotics. The basics*. 2nd edition. London & New York: Routledge [online]. <<http://analepsis.files.wordpress.com/2011/08/69249454-chandler-semiotics.pdf>> [8.1.2013.]
- COOPER, JEAN C. 1984: *Symboler. En uppslagsbok*. Stockholm: Forum.
- Den virtuella floran* [online]. <<http://linnaeus.nrm.se/flora>> [16.1.2013.]
- EHRSTÉN, MIKAEL 2008: Finlandssvensk tankesmedja. Bredden bör vara tillräcklig. Debattinlägg i *Hufvudstadsbladet* 3.1.2008.
- EKSTRÖM, JAN-ANDERS 2006: Sfp förblir garant [för] tvåspråkigheten. Artikel i *Hufvudstadsbladet* 26.11.2006.
- ELG, PETER 2009: Vem vågar höja lejonflaggan igen? Debattinlägg i *Hufvudstadsbladet* 29.1.2009.
- Familjeliv* [online]. <<http://www.familjeliv.se/Forum-13-253/m26684380.html>> [16.1.2013.]
- Främmande arter 2009 [online]. <http://www.lansstyrelsen.se/vastragotaland/SiteCollectionDocuments/sv/publikationer/2009/2009_02.pdf> [8.1.2013.]
- FSF: Finlands svenska folkdiktning VII. Folktro och trolldom. 3 Människan och djuren*. (1952) V.E.V. Wessman. Helsingfors: SLS.
- Förbundet för naturenlig odling* [online]. <<http://www.luomuliitto.fi/luomutuontanto/leppakerttumerkki>> [8.1.2013.]
- GEERTZ, CLIFFORD 1973: *The interpretation of cultures*. New York: Basic Books.
- HAGLUND, CARL 2012: 95 procent för karlarna? Kolumn i *Hufvudstadsbladet* 13.1.2012.
- HAGSTRÖM, MARKUS 2011: SFP byter skepnad. *Medborgarbladet* 4/2011.
- HAMMERSLEY, MARTYN & ATKISON, PAUL 2007: *Ethnography. Principles in practice*. London & New York: Routledge.
- Harlequin Ladybird Survey [online]. <<http://www.harlequin-survey.org>> [8.1.2013.]
- Hufvudstadsbladet* – notis 21.6.2006: Ideologiska skutt.
- Hufvudstadsbladet* – opinion 15.10.2009: Nyckelpigan blev elefant i glashus.
- Hufvudstadsbladet* – opinion 24.1.2011: Dasslocks- journalistik på FST.
- Interpreting everyday culture* 2003. – Martin, Fran (ed.). London: Hodder Arnold.
- Katolik nu* [online]. <http://www.katoliknu.se/html/artcl_mariablom.htm> [16.1.2013.]
- Katolsk bönbok* 2012. – Fredestad, Sara (red.). Ängelholm: Catholica.
- Kela-Kerttu* [online]. <<http://keskustelu.suomi24.fi/debate/6037>> [8.1.2013.]

- KLINKMANN, SVEN-ERIK 1999: *Elvis Presley. Den karnevalistiske kungen*. [Diss.] Åbo: Åbo Akademi [online]. <http://www.netikka.net/sek/docs/elvis-hela_avhandlingen.pdf> [8.1.2013.]
- KLINKMANN, SVEN-ERIK 2011: *I fänrikarnas, martallarnas och dixietigrarnas land. En resa genom det svenska i Finland*. Helsingfors: SLS.
- LAKOFF, GEORGE & JOHNSON, MARK 1980: *Metaphors we live by*. Chicago & London: The University of Chicago Press.
- LEHTONEN, MIKKO 2000: *Cultural analysis of texts*. London: SAGE.
- LINDHOLM, STEN 2008: Konstruktivt. Jag understöder. Debattinlägg i *Hufvudstadsbladet* 12.10.2008.
- LJUNGBERG, SVEN – : Altartavlan. Svenska kyrkan i Jönköping [online]. <http://www.svenskakyrkanjonkoping.se/kyrkor/slottskapellet/altartavlan_svenska.pdf> [15.1.2013.]
- LYDÉN, MARIANNE 2006: Stefan Wallin segrade stort. Ny ordförande vill vänta med ministerjobb. Artikel i *Hufvudstadsbladet* 12.6.2006.
- LYDÉN, MARIANNE 2011: Vem vinner – Thors, Donner eller båda? Artikel i *Hufvudstadsbladet* 9.4.2011.
- LYDÉN, MARIANNE 2012: "Partiets golden retriever" 31.3.2012 [online]. <<http://riksdag.blogg.hbl.fi/2012/03/31/partiets-golden-retriever>> [19.1.2013.]
- MEINANDER, HENRIK 2006: Svenska folkpartiet och Finland. En 100-årig gemenskap. – Sandberg, Siv (red.), *Svenska folkpartiet genom 100 år*. Helsingfors: Schildts.
- Motion 41. Återinför nyckelpigan och de gamla finlandssvenska färgerna. Motioner till partidagen 2009.
- MUNSTERHJELM, BJÖRN 2010: Låt ankorna flyga, behåll nyckelpigan sfp. Debattinlägg i *Hufvudstadsbladet* 8.2.2010.
- MÅNSSON, BJÖRN 2007: Valet. Wallins mandomsprov. Ledare i *Hufvudstadsbladet* 2.2.2007.
- MÅNSSON, BJÖRN 2008a: Samlande sfp kunde rösta mer i stället för att svamla fegt. Ledare i *Hufvudstadsbladet* 15.6.2008.
- MÅNSSON, BJÖRN 2008b: Regionrasism i sfp. Ledare i *Hufvudstadsbladet* 14.11.2008. *Nationalencyklopedin* [online]. Uppslagsordet nyckelpigor. <<http://www.ne.se/lang/nyckelpigor>> [14.1.2013.]
- Nationalencyklopedin* [online]. Uppslagsordet sjuprickig nyckelpiga. <<http://www.ne.se/lang/sjuprickig-nyckelpiga>> [6.1.2013.]
- NHR. Neurologiskt handikappades riksförbund i Sverige [online]. <<http://www.nhr.se/press/pressbilder>> [8.1.2013.]
- Nyckelpigan blev elefant i glashus. Debattinlägg *Hufvudstadsbladet* 15.10.2009
- ORTNER, SHERRY B. 1973: On key symbols. – *American anthropologist* 75/1973.
- OTSI 2010: "Johansson! SFP:s nästa partisekreterare heter Johan Johansson". *Hufvudstadsbladet* 24.3.2010.
- SAMUEL, RAPHAEL & THOMPSON, PAUL 1990: *The myths we live by*. London: Routledge.
- SAOB [online], uppslagsordet jungfru, bet. 3a <<http://g3.spraakdata.gu.se/saob>> [16.1.2013.]

- SAOB [online], uppslagsordet nyckelpiga. <<http://g3.spraakdata.gu.se/saob>> [15.1.2013.]
- SCA, Mannen med flaggan [online]. <<http://svenskacentralarkivet.webbhuset.fi/utställningar/riksdagsval/flaggan>> [19.1.2013.]
- SCA, Svenska partiet [online]. "Från Svenska Partiet till grundandet av Svenska folkpartiet". <http://svenskacentralarkivet.webbhuset.fi/utställningar/svenska_dagen/svenska_partet> [19.1.2013.]
- SCA, Valaffischer. "Affischer från riksdagsvalen 1907–2003" [online]. <<http://svenskacentralarkivet.webbhuset.fi/utställningar/riksdagsval>> [19.1.2013.]
- SCHNITTGER, BROR1916: Storken som livsbringare i våra fäders tro [online]. <http://fornvannen.se/pdf/1910talet/1916_104.pdf> [15.1.2013.]
- SFP 2012: "Här är SFP:s nya logo!" [online]. <http://sfp.fi/sv/partidagen_2012/article-38581-7593-har-ar-sfps-nya-logo> [19.1.2013.]
- SJÖBLOM, JOHANNA 2006: Från mannen med flaggan till nyckelpigan. *Morgonvrålet*, nr 2, 3.11.2006.
- SONESSON, GÖRAN 1992: *Bildbetydelser. Inledning till bildsemiotiken som vetenskap*. Studentlitteratur, Lund [online]. <<http://lup.lub.lu.se/luur/download?func=downloadFile&recordOId=1789635&fileOId=1833632>> [8.1.2013.]
- Steget före. Svenska folkpartiets partiprogram 2006* [online]. <<http://sfp.fi/files/program/Steget%20fore.pdf>> [19.1.2013.]
- STENVALL, TORSTEN 2009: Flötet finns, masken fattas. Debattinlägg i *Hufvudstadsbladet* 28.5.2009.
- SUNDHOLM, MARIANNE 2008a: Valbakslag. Förlorade mandat leder till kamp om topposter. Nyhetsetta i *Hufvudstadsbladet* 28.10.2008.
- SUNDHOLM, MARIANNE 2008b: Modiga kandidater behövs. Arbetsgrupp varnar för defensiv politik. Artikel i *Hufvudstadsbladet* 19.4.2008.
- SUOMINEN, ANNE 2007: Jarmo Korhonen vill sköta jobbet på sitt eget sätt. Artikel i *Hufvudstadsbladet* 18.8.2007.
- Svenska folkpartiet 2002–2003*. Svenska bildningsförbundets skrifter nr VI.
- Svenska folkpartiet genom 100 år*. (2006) – Sandberg, Siv (red.). Helsingfors: Schildts.
- TAVERNIERS, MIRIAM 2008: Hjelmslev's semiotic model of languages. An exegesis. – *Semitotica* 171–1/4.
- Uppslagsverket Finland*. Uppslagsordet nationalinsekt [online]. <<http://www.uppslagsverket.fi/bin/view/Uppslagsverket/Nationalinsekt>> [14.1.2013.]
- WASSHOLM, JOHANNA 2008: *Svenskt, finskt och ryskt. Nationens, språkets och historiens dimensioner hos E.G. Ehström 1808–1835*. Åbo: Åbo Akademi [online]. <<http://www.doria.fi/bitstream/handle/10024/33682/WassholmJohanna.pdf?sequence=2>> [20.1.2013.]
- Wikimedia Commons. Harlekinnyckelpigor. [online]. <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Harmonia_axyridis01.jpg> [15.4.2013.]
- Wikimedia Commons. Sjuprickig nyckelpiga. [online]. <<http://commons.wikimedia.org/wiki/File:BIEDRONA.JPG>> [15.4.2013.]
- Åbo Underrättelser* – notis 11.1.2011: SFP har stärkt sin position bland finlands-svenskarna.

Sofie Strandén-Backa och Andreas Backa: Nyckelpigan som nyckelsymbol

Filosofie doktor Sofie Strandén-Backa och filosofie magister Andreas Backa forskar i projektet "Bitar av samma pussel? Intersektionella perspektiv på det svenska i Finland" som finansieras av Svenska litteratursällskapet i Finland. De är båda knutna till ämnet folkloristik vid Åbo Akademi.